

Ik wil dit opstel niet besluiten, zonder nog een opmerking te maken over termieten in de Vereenigde Staten. Zooals het met zooveel dingen in Amerika gaat, is men tamelijk plotseling op termieten attent geworden en men heeft er een vraagstuk van gemaakt, dat de volle belangstelling heeft. Men meent te hebben kunnen constateeren, dat het aantal geweldig aan het toenemen is, of misschien juist uitgedrukt, dat de termieten in snel tempo uit de bosschen of ontboschte streken de meer bewoonde gebieden binnendringen, en dat ze zich bovendien in snel tempo naar het Noorden verspreiden. In de eerste acht maanden van 1936 zijn nieuwe vindplaatsen van termieten bekend geworden in landstreken te zamen grooter dan het oppervlak van den staat Oklahoma, ze hebben daarbij de Canadeesche grens reeds bereikt. De jaarlijksche schade, door termieten in de V.S. alleen aan gebouwen aangebracht is becijferd op \$ 50.000.000, maar dit getal is mogelijk geïmponeerd, want dat werd gegeven door een maatschappij, die zich belast met het verdelgen-van-termieten-onder-garantie.

Tjepoe.

Dr F. J. FABER.

Naschrift. — Dr KALSHOVEN, wien wij dit artikel ter inzage gaven, was zoo vriendelijk ter verduidelijking van het een en ander ook zijn meening te kennen te geven. Deze laten wij hieronder volgen:

De vragen, door Dr FABER in zijn bijdrage gesteld, raken zóó vele punten aan betreffende het leven en voorkomen van de heuvelvormende termieten, dat een volledige beantwoording zou uitgroeien tot een heel artikel. Daar het in mijn bedoeling ligt zoo spoedig mogelijk een iets uitvoerige verhandeling te schrijven over termietenheuvels op Java, zal ik hier slechts enkele der punten kort aanroeren.

De termietenheuvels in Indramajoe, die buiten het bosch liggen, zijn inderdaad voor een groot deel nog bewoond, maar zij herbergen niet zulke groote kolonies en vooral niet zoo'n verscheidenheid van kolonies van diverse termietensoorten als die, welke midden in het bosch gelegen zijn.

Termietenheuvels zijn ook buiten Indramajoe zeker geen zeldzaamheid op Java, maar termietenlandschappen zijn er hier maar weinig en daarvan zijn die langs de spoorlijn van Krawang tot Djatibarang wel het grootst en het meest sprekend. Op Java zag ik ook nergens hogere heuvels dan ongeveer 1½ m. In Z. Sumatra komen echter hogere heuvels voor, nl. van 2 en 3 m en meer. Betrekkelijk hoge heuvels zijn ook reeds van N. Guinea bekend. Hoe het elders, speciaal op Borneo en Celebes daarmee gesteld is, heb ik nog niet vernomen. Wie verschaft er inlichtingen!?

Voorzoover thans bekend is, kan er nog slechts één soort van Java als „primair heuvelbouwend” worden beschouwd, en dat is *Macrotermes gilvus* HOLMGR., een soort met soldaten in twee grootten. Deze termiet komt over geheel Java in de lage streken voor, maar maakt lang niet altijd heuvels. Waarom er nu op de ééne plaats heuvels worden gevormd en op de andere niet, is een vraag welke al vaker gesteld is maar die nog niet bevredigend beantwoord kan worden. Vermoedelijk zijn de volgende factoren van invloed: de bodemstructuur (vooral doorlatendheid en luchtgehalte), de grondwaterstand, de aard van den ondergrond (bijv. al of niet sterk steenachtig), de helling van het terrein, het gebruik dat van den grond gemaakt wordt (storing door grondbewerking!), de ouderdom of grootte van de kolonie en in dit verband weer de aanwezigheid van voldoende voedsel.

Een termietenkolonie kan naar verhouding vrij oud worden en denzelfden heuvel blijven bewonen. Deze heuvels worden steeds van binnen uit uitgebouwd. Dikwijls ligt een zeer belangrijk deel van het nest onder den grond buiten de basis van den heuvel. Het komt ook voor, dat de kolonie van een heuvel uitsterft en dat de heuvel dan door een andere soort in beslag wordt genomen. Daarom kan men niet zonder meer den leeftijd van een kolonie uit den ouderdom van den heuvel afleiden. Zoo zijn er meer bijzonderheden, waarop men bedacht moet zijn voor het juist interpreteren van waarnemingen over termieten.

Buitenzorg, 10 April 1937.

DR L. KALSHOVEN.

KORTE MEDEDEELINGEN

Bewaakt de moederkrokodil haar eieren? — In de Jubileum-uitgave van De Tropische Natuur stelt DELSMAN de hierboven staande vraag. De helaas te vroeg gestorven docent in de Natuurlijke Historie aan de H. B. S. te Soerabaja, VALK, ging geregeld ter krokodillenjacht. Hij verzekerde mij, dat de moederkrokodil haar nest bewaakt, maar eerst te voorschijn komt, als het nest wordt aangeraakt. Eens ging hij met een filmopérateur naar een nest in de mangrove bij Grisee.

Het toestel werd opgesteld en daarna gingen VALK en twee inlanders naar het nest. Hij liet de opname toen beginnen na den operateur gewaarschuwd te hebben, dat de krokodil te voorschijn zou komen, wanneer het nest aangeraakt werd. Zulks geschiedde dan ook en de moederkrokodil kwam met open bek aanstuiven. De filmoperateur, die iets dergelijks nog nooit had medegemaakt, schrok dusdanig, dat hij den zwengel van zijn toestel stuk draaide. Vanwege dit feit, dat VALK met smaak vertelde, is een en ander in mijn herinnering gebleven.

Voor echter zekerheid is verkregen, zullen nog meer positieve waarnemingen bijeengebracht moeten worden. Zou het feit met de film kunnen worden vastgelegd, dan zou het bewijs des te sprekender zijn. Of VALK zijn poging om het moment te verfilmen heeft herhaald, is mij niet bekend.

D. v. L.

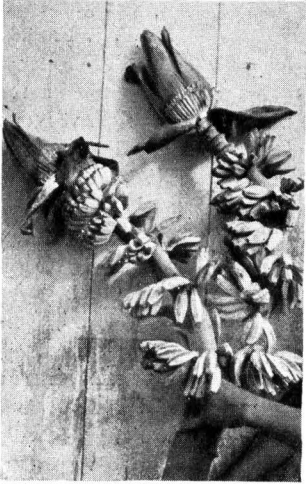

Fig. 1. Vorksgewijs vertakte pisangtros.

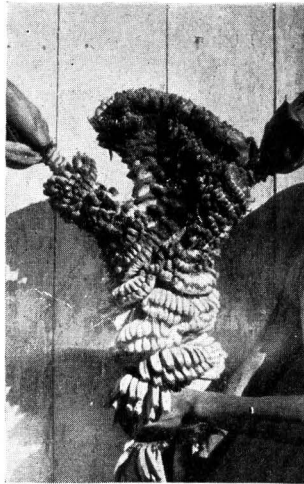

Fig. 2. Bandvorming bij pisangtros.

Abnormale pisangs.— Op blz. 123 en 202 van den vorigen jaargang hebben wij melding kunnen maken van afwijkend gebouwde pisangtrossen. De heer A. E. ZEILINGA, tuinbouwkundig ambtenaar te Palembang had de welwillendheid ons verder studiemateriaal daarover te verschaffen door opzending van een tweetal hierbij gereproduceerde foto's, vervaardigd door den adj. landbouwconsulent R. SOETADJO te Moeara Enim. Fig. 1 stelt voor een vorkvormig gespleten pisang tros, die overigens vrijwel normaal ontwikkeld is. Fig. 2 daarentegen laat een zuivere bandvorming zien van de eene vork van een anderen dubbelen tros. Deze bandvorming is geheel te vergelijken met die, welke zoo bekend is van de siervormen van de „hanekam” (*Celosia cristata*).

VAN STEENIS.

Tijgers en pauwen.— Naar aanleiding van het ingezonden naschrift van Dr BARTELS op het artikel „Tijgers en pauwen”, kan ik mededeelen, dat ik meer dan eens met eigen oogen gezien heb hoe de boschkippen teken wegvingen bij wilde varkens. Deze vinden het zoo prettig van hun kwelgeesten bevrijd te worden, dat zij er bij gaan liggen en zich zelfs op den rug wentelen om hun buik te laten bewerken. Trouwens, waar boschkippen zijn, daar zijn altijd varkens of kidangs in de buurt; dit is een stelling, welke ik in mijn meer dan 30-jarige jachtloopbaan als onaantastbaar heb leeren handhaven.

Het verschijnsel van het wegvangen der teken door boschkippen lijkt ook niet zoo vreemd, want mijn honden worden steeds op deze manier door de gewone kippen bewerkt, indien zij er ergens last van hebben.

Adm. Ond. Soekadana, Kedokan Gaboes.

J. ROS.

De Indische griel.— Naar aanleiding van het door den heer A. HOOGWERF in afl. 3 van dezen jaargang geschrevene over den Indischen griel, deel ik U hierbij mede, dat ik op 29 Maart van dit jaar op het strand van de landtong Marengan, tegenover de desa Gradjagan (Zuid Banjoewangi) 's middags tegen 4 u. drie Indische grielen heb waargenomen (2 groote, 1 kleine). De vogels waren tot op ca 100 meter te naderen. Deze landtong Marengan behoort tot de boschreserve Segara-Anak—Pangpangbaai, welke thans reeds door den resident voor alle jacht is gesloten. De aanwijzing tot wildreservaat kan ieder moment worden verwacht.

Banjoewangi.

Ir J. F. KOOLS.

MEDEDEELINGEN VAN HET HOOFDBESTUUR

In verband met het vertrek van onze ex-penningmeesteres, Mej. MERKUS, — die wij ook op deze plaats een hartelijk vaarwel toeroepen! — en in afwachting van de terugkomst van haar opvolgster, wordt men verzocht alle mutaties in de ledenlijst gedurende de maand Juli rechtstreeks aan de Fa. VISSER & Co., Batavia C., op te geven.